

Nova hladna metafizika

ŽELJKO KIPKE

Zatvoren je 45. venecijanski biennale. Završena je pompozna priredba koja je pod istim krovom okupila djelatnike različitih profila i strategija da bi zakratko - puna četiri mjeseca - promijenila lice povijesnoga grada. Postavlja se pitanje je li silna količina namjernika uistinu primijetila bilo kakvu promjenu ili je, poštujući užurbanost primamljivih ulica, jednostavno previdjela ponudu dnevne umjetničke karte? Uostalom, je li uopće važno prihvatiti ili ne prihvatiti konvencije sustava koji je, prema mišljenju vodećih teoretičara umjetnosti, izgubio snagu subverzije, kada su se stvari drastično izmijenile i kada zbilja na svakom koraku provocira i otkriva čudno lice dok se isti sustav naoko čini krutim i gubi tempo? Možda je izlaz u pompoznosti, u privlačenju pozornosti po svaku cijenu, ili je možda pametnije djelovati paralelno, bez mnogo vike, u sjeni, nikome na putu, ravnopravno uz bok postojećeg stanja stvari?

U jednom lokalu na prostranu Trgu Santa Maria Formose - dan prije nego što se zatvara venecijanska priredba - s Milivojem Bijelićem uskladjujemo tezu o tome kako su se stvari ozbiljno promijenile i kako se zbio nevjerojatan obrat. Slažemo se da je stvarnost po svojim reklamama, lokalima, zamamnim prodavaonicama, primamljivim rasporedom i ponudom robe, po tome kako su obojene i uređene fasade zgrada i po mnogo čemu što nas dočekuje na ulicama i u unutrašnjosti njihovih kuća, postala provokativnijom i "opaljenijom" od umjetničke proizvodnje. Pogleda zaustavljamo na svijetlećoj reklami lokala, na jednostavnim stolcima na kojima sjedimo, gledamo stol za kojim sjedimo i raspored boca i šalice na njemu. Samo nam valja odabrati zatečenu situaciju i promovirati je u sustav, moćan i neuništiv zbog toga što je otvoren prema svakom riziku i elastičan preko svake mjere. Sve je dopušteno i ništa na kraju nije moguće.

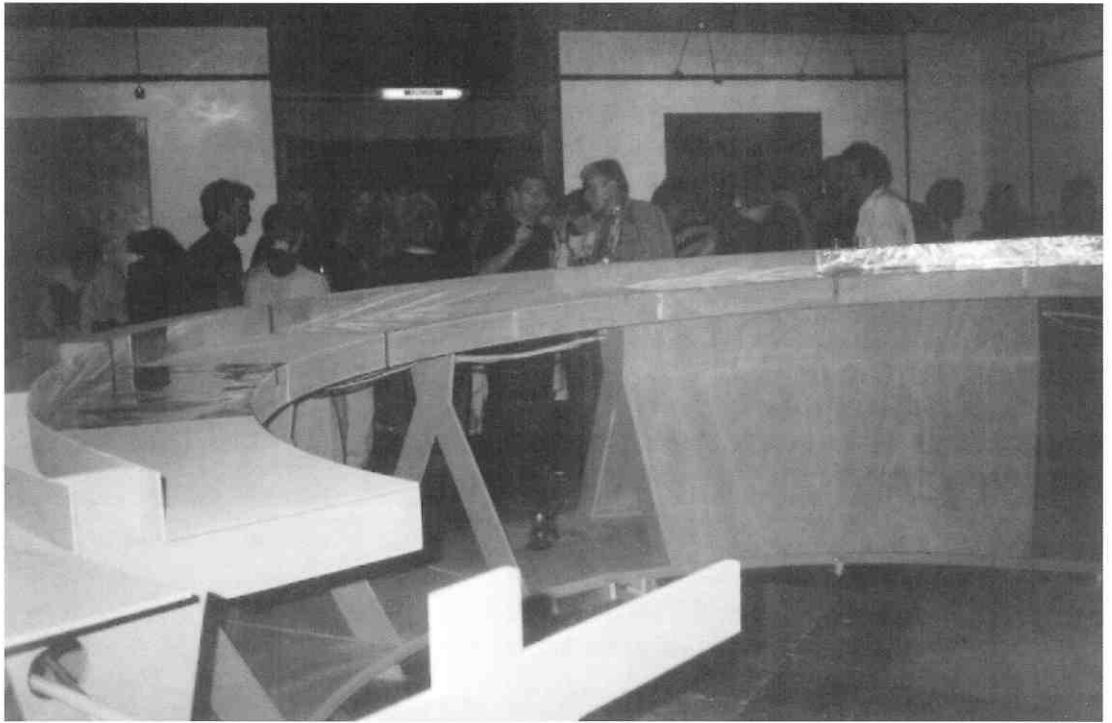
Venecijanska se priredba raštrkala po cijelom gradu i učinila važan korak prema osvajanju teritorija za koji se donedavno mislilo da joj nikako ne pripada. Umjetnici su se ušuljali - na mala vrata - u gotovo sve važnije kutove i rupe povijesnoga grada na Laguni. Brojni posjetitelji Venecije, čija je nakana da u 33 sekunde svladaju njezinu povijesnu gradu i još k tomu, u isto vrijeme, nastoje pohvatati konce aktualne mreže zbivanja, vjerojatno nisu zamijetili elastična mjesta umjetničkih strategija. (Fabrizio Plessi uzburkao je vodu u specijalnim posudama u lokalu "Florian" na Trgu San Marco, u zimskoj rezidenciji Venecijanskog kazina Thomas Schutte je istovario pozamašnu količinu skraćenih "mrtvačkih sanduka", a Sol LeWitt zakratko je svoje mramorne konstrukcije

sakrio između vitrina s mumijama u samostanu na otočiću San Lazzaro. Netko je od mladih francuskih umjetnika dovukao ljubavni naslonjač - muzejski izložak iz 19. stoljeća iz pariške kolekcije Soubrier - i postavio ga u pokrajnje prostorije jednog teatra nedaleko od Arsenala. Ni u Giardinima nije sve kako bi trebalo biti. Ruski je paviljon izvan upotrebe. U njemu se obavljaju radovi, a šef radišta i nadglednik glavom je Ilja Kabakov. I to, dakako, nije sve.)

Umjetnost je na ulici, na svakom koraku. Zatečene objekte ili aranžmane valja izdvojiti i smjestiti u drugi kontekst, slaže se Milivoj Bijelić. Valja se usuditi i učiniti taj presudni obrat, uvažavajući punovaljanost razloga za takav čin. Govorimo o "anestetičnosti" bijelih separea u Giardinima (podsjećam na belgijski paviljon), o krajnje hladnoj strategiji umjetničke proizvodnje, sterilizirane preko svake mjere, o tome da je dobar dio visokoestetizirane prakse toliko ispran da je postalo izlišnim govoriti o metaforama...Možda je na pomolu novi oblik metafizičnosti, možda se u krilu plastičnih konvencija razvija hladna estetika bez ostatka. Ne paralelan sustav koji se bori za opstanak i koji se - dokle nam sjećanje dopire - natječe i sučeljuje sa zbiljom. Čini nam se da su takva vremena (ili zablude?) nepovratno prošla.

Svijet umjetnosti na putu je osvajanja, doduše drukčijim sredstvima, dnevne užurbanosti. Ne više sirovo i grubo, natjecateljski i subverzivno, nego radije mimikrijom, kameleonskom strategijom, ako je potrebno pompozno, fingiranim situacijama i imitacijom. U tom joj poslu svesrdno pomaže vizualna dinamika gradskih ćelija. Valja samo izabrati i promovirati zatečeno stanje u prostor nove, hladne metafizike. U njemu je sve istoznačno i jednodimenzionalno i lebdi prijetnja beskonačnom ravninom, uslijed čega se brišu granice i razlike između umjetnosti i svijeta. Venecijanska je priredba - možda ne izravno - upozorila na sličnu "prijetnju". Valja znati da je proces nezaustavljiv. S entropijom se ne zabavlja niti koketira. Ona je ugrađena u postojeće stanje stvari. Beskonačna je ravnina njezino idealno polje. Nije važno hoće li umjetnost progutati svijet ili obratno. Branjanje granica između predmeta, ljudi i ambijenata mnogo je snažnija i provokativnija figura nego "seoba umjetnika i njihovih duša". Vibrantna konstrukcija grada na vodi stimulira takvu sliku. Patimo od pretjerane životnosti. Teatar se preselio na ulice grada, a filmska priča već dugo nije druga stvarnost. Komesar Biennala ugostio je filmske redatelje i kazališne djelatnike (Wendersa, Greenawaya, Kantora), i oni ravnopravno sudjeluju na pompoznoj sceni. Nova je estetika hladna i, ukoliko je uopće uputno koristiti se pojmom "estetika", riječ je o estetici krajnje steriliziranih odnosa.

Rastajemo se pred ulazom u crkvu. Ostalo je nešto manje od 24 sata do zatvaranja Biennala. Santa Maria Formosa zdanje je iz sedmog stoljeća, vjekovima dograđivano i mijenjano, integral u kojem su pomiješane vremenske sonde njegovih rekvizita. Pod



Otvorenje hrvatske izložbe u Museo Guidi u Veneciji 1993.
Opening of The Croatian Exhibition at Museo Guidi, Venice 1993



istim se krovom izmjenjuju pogledi, rakursi i perspektive minulih i budućih stvari i zbivanja. Hrvatska je ekipa umjetnika imala tu sreću da se useli u slično zdanje u Museo Guidi, i potakne i predstavi drukčije lice matična zdanja. Nema dvojbe, ono je već vjekovima upisano u registar, ali je valjalo pričekati 1993.



Summary

Željko Kipke: "The New Cold Metaphysics"

This years exhibition in Venice has been dispersed all over the city. It has been an important step towards conquering territory which was not to be claimed theirs until recently. Artists have sneaked into almost each and every important corner of the historical city on the Laguna. Art is in the streets, art is all over the place. The objects and arrangements found are to be excluded from one context and placed into another. One has to dare and make that decisive turn, taking into consideration validity of reasons motivating this act. On the other hand, there is an "anaestheticity" of white separates in the Giardiniis, an extremely cold strategy of excessively sterilised art production. A great deal of the highly aestheticised practice has become so faded that one cannot talk about metaphors anymore.